

RajS
Jul 13 · 7 min

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤੇ

(Relationships in Punjabi Culture)

ਮਨੁੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਮੋਢੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਝਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮੂਲ ਇਕਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕਠਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਬੰਧ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਭਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਟਾਂ ਰੋੜ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਮਕਾਨ ਉਦੋਂ ਘਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆਵੇ।

The human being is the founder of cultural institutions. He/She is further engaged in relationships with other people, which creates a family. The family has a special place in the social structure. The family is the basic unit of human relationships that is socially acceptable for living together. These relationships form the basis for the division of rights and duties between family members and fulfill various aspects of life. Relationships can only be maintained with love, respect, affection, and trust in each other. A house built of bricks and stones becomes a home when the fragrance of relationships comes from it.

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤੇ-ਨਾਤੇ ਜਾਂ ਸ਼ਰੀਕੇ-ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਅੰਗ-ਸਾਕ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਅੰਗ' ਖੂਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਾਲੇ ਅਤੇ 'ਸਾਕ' ਖੂਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਦਾਦਾ, ਪਿਤਾ, ਚਾਚਾ, ਤਾਇਆ, ਭੂਆ ਆਦਿ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 'ਅੰਗ' (ਨਾਤੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਾਦੀ, ਮਾਤਾ, ਚਾਚੀ, ਤਾਈ, ਫੁੱਫੜ ਆਦਿ ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 'ਸਾਕ' (ਰਿਸ਼ਤੇ) ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਟੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਾਦਕੇ ਪੱਖ ਨੂੰ 'ਨਾਤੇ' ਅਤੇ ਨਾਨਕੇ ਪੱਖ ਨੂੰ 'ਰਿਸ਼ਤੇ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਲਈ ਦਾਦਕੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਥੇ ਵਧਦਾ-ਫੁਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕੋ ਵਡੇਰੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਬਰਾਦਰੀ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕੇ ਧੀ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੀ ਤਾਘ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਦਾਦਕਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਕੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਸਾਂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ।

In Punjabi culture, relationships (*Rishte-Naateh*) are also called *Ang-Saak*. In which the 'Ang' are relatives by blood and the 'Saak' are relatives not by blood. For example, in a joint family, grandfather, father, uncles (father's brothers), and aunts (father's sisters), etc. are 'Ang' (*Naateh*) of the family, while grandmother, mother, aunts (father's brothers' wives), uncles (father's sisters' husbands), etc. are called 'Saak' (*Rishte*) of the family. The *Daadke* (paternal family side) relatives are generally considered 'Naateh', and the *Naanke* (maternal family side) relatives are considered 'Rishte'. The paternal family is very important to the child because he grows up here and adopts customs from them. Being the offspring of the same ancestor, blood-relationship in the community is considered the partnership of sorrow and happiness.

The maternal side family is related to the mother's family. Due to being a daughter's side family, the maternal family is always ready to help in sorrow and happiness. There is always a longing for the maternal family in the child's mind. The marital relationship of husband and wife is a link between the paternal and maternal family. The two do not have a blood relationship, but a family relationship, which is the gift of marriage.

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ-ਨਾਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ 'ਜਨਮ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਮੋਹ ਪੱਖੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਓ-ਪੁੱਤਰ, ਪਿਓ-ਧੀ, ਮਾਂ-ਪੁੱਤਰ, ਮਾਂ-ਧੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

Five types of relationships are very prevalent in Punjabi culture. The first type of relationship is called the 'relationship by birth'. This relationship is considered to be the most morally sacred and the highest in love. These include *Piyo-Putt* (father-son), *Piyo-Dhee* (father-daughter), *Maa-Puttar* (mother-son), *Maa-Dhee* (mother-daughter) relationships.

ਦੂਜੀ ਕਿਸਮ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਦਕਿਆਂ ਤੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਚਾਚਾ (ਪਿਤਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ) - ਚਾਚੀ (ਪਿਤਾ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਤਾਇਆ (ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ) - ਤਾਈ (ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਭੂਆ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ) - ਫੁੱਫੜ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ), ਭਤੀਜਾ (ਭਰਾ ਦਾ ਮੁੰਡਾ) - ਭਤੀਜੀ (ਭਰਾ ਦੀ ਕੁੜੀ), ਮਾਮਾ (ਮਾਂ ਦਾ ਭਰਾ) - ਮਾਮੀ (ਮਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਮਾਸੀ (ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ) - ਮਾਸੜ (ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ), ਭਾਣਜਾ (ਭੈਣ ਦਾ ਮੁੰਡਾ) - ਭਾਣਜੀ (ਭੈਣ ਦੀ ਕੁੜੀ), ਭੈਣ (ਸਕੀ, ਚਾਚੇ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਤਾਏ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਭੂਆ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਮਾਮੇ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਮਾਸੀ ਦੀ ਕੁੜੀ) - ਭਰਾ (ਸਕਾ, ਚਾਚੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਤਾਏ ਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਭੂਆ ਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਮਾਮੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਮਾਸੀ ਦਾ ਮੁੰਡਾ), ਦਾਦਾ (ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ) - ਦਾਦੀ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਾਤਾ), ਪੋਤਰਾ (ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ) - ਪੋਤਰੀ (ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਕੁੜੀ), ਨਾਨਾ (ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ) - ਨਾਨੀ (ਮਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ), ਦੋਹਤਰਾ (ਬੇਟੀ ਦਾ ਮੁੰਡਾ) - ਦੋਹਤਰੀ (ਬੇਟੀ ਦੀ ਕੁੜੀ), ਪੜਦਾਦਾ (ਪਿਤਾ ਦਾ ਦਾਦਾ) - ਪੜਦਾਦੀ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਦਾਦੀ), ਪੜਪੋਤਾ (ਬੇਟੇ ਦਾ ਪੋਤਰਾ) - ਪੜਪੋਤੀ (ਬੇਟੇ ਦੀ ਪੋਤਰੀ), ਨਕੜਦਾਦਾ (ਪਿਤਾ ਦਾ ਪੜਦਾਦਾ), ਪਕੜਦਾਦਾ (ਨਕੜਦਾਦੇ ਦਾ ਪਿਓ).

The second type is family relationships, which include paternal and maternal relatives. It includes *Chacha* (uncle: father's younger brother) - *Chachi* (aunt: father's younger brother's wife), *Taya* (uncle: father's elder brother) - *Tai* (aunt: father's elder brother's wife), *Bhua* (aunt: father's sister) - *Fufar* (uncle: father's sister's husband), *Bhatija* (nephew: brother's son) - *Bhatiji* (niece: brother's daughter), *Mama* (uncle: mother's brother) - *Mami* (aunt: mother's brother's wife), *Maasi* (aunt: mother's sister) - *Maasar* (uncle: mother's sister's husband), *Bhaanja* (nephew: sister's son) - *Bhaanji* (niece: sister's daughter), *Bhain/Behan* (sister, uncle's daughter, aunt's daughter) - *Bhra* (brother, uncle's son, aunt's son), *Dada* (grandfather: father's father) - *Dadi* (grandmother: father's mother), *Potra* (grandson: son's son) - *Potri* (granddaughter: son's daughter), *Nana* (grandfather: mother's father) - *Nani* (grandmother: mother's mother), *Dohtra* (grandson: daughter's son) - *Dohtri* (granddaughter: daughter's daughter), *Pardada* (great-grandfather: father's grandfather) - *Pardadi* (great-grandmother: father's grandmother), *Parpota* (great-grandson: son's grandson) - *Parpoti* (great-granddaughter: son's granddaughter), *Nakardada* (great-great-grandfather: father's great-grandfather), *Pakardada* (great-great-great grandfather: great-great-grandfather's father).

ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੌਸ (ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮਾਂ) - ਸਹੁਰਾ (ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਦਾ ਪਿਤਾ), ਦਿਓਰ (ਪਤੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ) - ਦਰਾਣੀ (ਪਤੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਜੇਠ (ਪਤੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ) - ਜਠਾਣੀ

(ਪਤੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਨਣਦ (ਪਤੀ ਦੀ ਭੈਣ) - ਨਣਦੋਈਆ (ਪਤੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ), ਭਰਜਾਈ (ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਭਣਵੱਈਆ (ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ), ਨੂੰਹ (ਪੁੱਤ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਜਵਾਈ (ਬੇਟੀ ਦਾ ਪਤੀ), ਸਾਲਾ (ਪਤਨੀ ਦਾ ਭਰਾ) - ਸਾਲਿਹਾਰ (ਪਤਨੀ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਸਾਲੀ (ਪਤਨੀ ਦੀ ਭੈਣ) - ਸਾਢੂ (ਪਤਨੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ), ਜੀਜਾ (ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ), ਕੁੜਮ (ਕੁੜੀ ਜਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਸਹੁਰਾ) - ਕੁੜਮਣੀ (ਕੁੜੀ ਜਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸੌਸ), ਪਤੀਸ (ਪਤੀ ਦੀ ਤਾਈ ਜਾਂ ਚਾਚੀ) - ਪਤਿਓਹਰਾ (ਪਤੀ ਦਾ ਤਾਇਆ ਜਾਂ ਚਾਚਾ), ਨਨਿਆਹੁਰਾ (ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਨਾ) - ਨਨੇਸ (ਪਤੀ ਦੀ ਨਾਨੀ), ਦਦਿਆਓਰਾ (ਪਤੀ ਦਾ ਦਾਦਾ) - ਦਦੇਸ (ਪਤੀ ਦੀ ਦਾਦੀ), ਕੁੜਮੇਟਾ (ਕੁੜਮ ਦਾ ਬੇਟਾ) - ਕੁੜਮੇਟੀ (ਕੁੜਮ ਦੀ ਬੇਟੀ), ਮਮਿਆਓਹਰਾ (ਪਤੀ ਦਾ ਮਾਮਾ), ਫਫੇਸ (ਪਤੀ ਦੀ ਭੂਆ)।

The third type of relationships are those which are formed after marriage, such as *Sass* (mother-in-law: husband or wife's mother) - *Sahura* (father-in-law: husband or wife's father), *Dior* (husband's younger brother) - *Darani* (husband's younger brother's wife), *Jeth* (husband's elder brother) - *Jithani* (husband's elder brother's wife), *Nanad* (husband's sister) - *Nandoia* (husband's sister's husband), *Bharjayi* (sister-in-law: brother's wife), *Bhanvayia* (brother-in-law: sister's husband), *Nooh* (daughter-in-law: son's wife), *Javai* (son-in-law: daughter's husband), *Saala* (brother-in-law: wife's brother) - *Salihar* (wife's brother's wife), *Saali* (sister-in-law: wife's sister) - *Saadu* (wife's sister's husband), *Jija* (sister's husband), *Kudham* (son or daughter's father-in-law) - *Kudhmani* (son or daughter's mother-in-law), *Patis* (husband's paternal aunt) - *Patiorah* (husband's paternal uncle), *Nanyaora* (husband's maternal grandfather) - *Nanes* (husband's maternal grandmother), *Dadiaora* (husband's paternal grandfather) - *Dades* (husband's paternal grandmother), *Kudhmeta* (son or daughter's father-in-law's son) - *Kudhmeti* (son or daughter's father-in-law's daughter), *Mamiyaora* (husband's maternal uncle), *Fafes* (husband's father's sister).

ਚੌਥੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ, ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਸਤਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੇੜਲਾ ਅਤੇ ਨਿੱਘਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਸਤੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਿੱਘ, ਸਕੂਨ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਗੂੜ੍ਹੇ ਦੇਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਗਾਂ ਵਟਾ ਕੇ ਪੱਗ-ਵਟ ਭਰਾ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਰਹੀ ਹੈ।

The fourth type includes social relationships, which are easily established with human feelings, love, and respect. As soon as a person leaves home, he/she somehow gets into an interaction/work relationship with his/her neighbors, co-workers, teachers, students, and friends; and develops a very close and warm relationship with them. A relationship of friendship is a relationship that gives warmth, peace, and happiness to a human being. There has been a tradition of exchanging turbans among close friends to become *Pagg-Vatt* (turban-exchanging) brothers.

ਇਹਨਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਨਾਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਾਨ-ਸਨਮਾਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਜਾਂ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਦੂਸਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ 'ਮਤੇਰ-ਸਬੰਧ' ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਤੇਰੇਆ ਪਿਤਾ (ਮਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਤੀ), ਮਤੇਰੇਈ ਮਾਂ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ), ਮਤੇਰੇਆ ਭਰਾ (ਮਾਤਾ ਜਾਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਬੇਟਾ), ਮਤੇਰੇਈ ਭੈਣ (ਮਾਤਾ ਜਾਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਬੇਟੀ)। ਰਿਸ਼ਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੇ ਲੋੜ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੀ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੀ ਜਾਂਚ

ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਤੇ, ਸਮਾਂ ਤੇ ਦੋਸਤ, ਤਿੰਨੇ ਮਿਲਦੇ ਭਾਵੇਂ ਮੁਫਤ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਕੀਮਤ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

In addition to these relationships, there are other relationships that are often avoided to be given any name. These relationships were not given respect or approval in society. When a husband or wife remarries while they have children, another type of family is formed, from which 'stepfamily relations' are formed. Such as *Matreya Pita* (step-father: mother's husband but not legal/biological father), *Matreyi Maa* (step-mother: father's wife but not legal/biological mother), *Matreya Bhra* (step-brother: son of step-parent(s)), *Matreyi Bhain* (step-sister: daughter of step-parent(s)). Relationships are like the air that surrounds us and gives us breath. So we need to appreciate the relationships that teach us how to live life. Relationships, time, and friends, all three are available for free, but their true value is known only when they move away from us.

Punjabi Culture

 273

 5